

ESPIRITUALITAT I POLÍTICA: ES POT RECUPERAR LA FORÇA DE LA PARAULA I EL PROJECTE COMUNITARI?

Neus Forcano i Aparicio
nforcano@yahoo.es

La religió torna a ser un tema debatut que aixeca passions i fanatismes

Fa poc que s'ha estrenat la pel·lícula d'Amenábar: ÀGORA. Hem sentit crítiques de tot tipus. Per una banda, una fantàstica posada en escena feta amb un pressupost extraordinari. Per l'altra, una recreació d'una ciutat cosmopolita i una cultura decadent –la ciutat d'Alexandria al final del segle IV dC-, on una religió, el cristianisme, emergeix com un model estructurador d'una nova mentalitat, i per això, àvid de poder i connivent amb la violència i la reducció de la llibertat dels que es volen mantenir al marge. Amenábar fa la crítica al fanatisme i a la connivència de la religió amb el poder. Alguns moviments neoconservadors o sectors de la societat occidental hi han volgut veure una crítica ferotge al cristianisme. Moltes distribuïdores als USA no han passat la pel·lícula per aquest motiu.

¿Com és que torna a ser un tema debatut i delicat plantejar-se el fanatisme religiós en les societats occidentals, tan orgulloses d'haver separat durant la Modernitat la religió de la política? Si es tracta d'una crítica al fanatisme religiós i a la violència d'imposar un pensament únic, per què hi ha tants recels? ¿Com és que per a alguns es tracta d'una crítica parcial i volgudament anticristiana fins al punt de no voler emetre-la al públic?

¿Com és que en la societat occidental, laica, secularitzada, que ha sabut proclamar que Déu havia mort, hi sorgeix de nou tant l'atracció com el rebuig potent als sistemes religiosos?

La religió torna a ser una protagonista d'aquests temps en crisi. Parlem de religions i de tradicions espirituals diferents...però es parla de Déu? De quin Déu parlen les diferents tradicions religioses o espirituals que es coneixen i es practiquen als nostres països occidentals?

I nosaltres, com a cristians i comunitats cristianes, quin Déu professem? En quin Déu creiem? Quina imatge de Déu comuniquem als altres? Algú es pot demanar, també, si importa el fet de plantejar-se aquestes qüestions, ja que es diu sovint que la religió es tracta de quelcom privat, d'una experiència particular, i que en un estat laic i democràtic, no té sentit la seva expressió pública.

L'espiritualitat és una part integrant de la persona humana

Com diu Leonardo Boff, l'espiritualitat és una actitud viscuda en profunditat davant del misteri que és l'ésser humà i que és la vida. Sovint experimentem que els humans som ambigus i que podem ser font d'una autèntica tendresa i capacitat de donació, i alhora, experimentem el costat més tenebrós, tenim capacitat de destruir i fer mal. Diu aquest teòleg que quan ens posem davant d'aquesta complexitat, l'actitud que prenem davant d'aquest misteri és la mística o espiritualitat. I afegeix que captem aquest misteri amb el cor. Boff critica les institucions religioses o alguns grups ideològics i dogmàtics que s'han volgut apropiat de l'experiència humana de la mística. L'església, per exemple, ha inculcat durant temps, que el fet de ser contemplatiu era reservat a aquells que tenien una vocació especial o una fe

determinada, i per això es retiraven als monestirs, o formaven part de la jerarquia, per contraposició als laics i laiques. D'aquí també la divisió tan malèfica entre l'església que parla, que pot expressar el seu saber de Déu; i la que escolta, obedient, calladament, la paraula.

Davant el segrest de l'espiritualitat per sistemes religiosos, avui és acceptat des del camp de les humanitats (la psicologia, la pedagogia, la filosofia i la teologia, la sociologia...) que la intel·ligència espiritual no implica uan adscripció a un credo religiós. Es parla fins i tot **d'espiritualitat laica**. L'ésser religiós (*religere*, relligar-se) és aquell que manifesta un lligam, una relació amb una alteritat que no necessàriament hi és en l'experiència espiritual. Tothom, per això, al marge de creences, fes i religions concretes, és un ésser espiritual i pot desenvolupar una actitud mística d'aprehensió i comunicació amb la realitat.

En filosofia de l'educació, s'està aprofundint molt en aquest camp. José Antonio Marina té un llibre que parla de la *competència espiritual*. No educar la dimensió espiritual de l'individu pot comportar serioses atrofies socials: persones superficials, banals, acrítiques, fàcilment vulnerables i manipulables, narcisistes... L'escola pública quebequesa se n'ha adonat i inclou en el seu currículum de formació ciutadana, el desenvolupament de la *intel·ligència transcendent o existencial*, tal i com l'anomena Goleman. Aquest pedagog la defineix com la capacitat de situar-se a si mateix respecte el cosmos; és la capacitat per preguntar-se pel sentit de la vida humana, de l'amor i el sofriment; la capacitat per cercar una saviesa de la vida. La intel·ligència espiritual abasta el sentit del sagrat, la transcendència humana, faculta la persona per valorar, fer judicis ètics de la realitat (bo/dolent) i judicis estètics (bell/lleig). Capacita la persona per fer de la seva vida un "projecte". Capacita el pensament existencial i crític i es nodreix de la contemplació de la naturalesa.

Caldria preguntar-nos com s'educa aquesta intel·ligència existencial en infants i joves del nostre context, i com procurem, els adults, cultivar-la a nivell personal, en la família, en les comunitats on som i ens relacionem.

Té prou força la paraula per endegar un projecte vital i un projecte en comú?

Des d'aquesta perspectiva, el desenvolupament de la mística i l'espiritualitat ens ha de comportar ser persones íntegres, coherents, lligades a un tot que va més enllà de l'individu, i per tant, no estan deslligades de la quotidianitat, dels esdeveniments polítics i històrics de la comunitat on es viu. Qui entén la mística com una actitud que allunya dels problemes i dolors humans de la història, s'equivoca. La persona, com més espiritual, està més arrelada a un lloc i un temps, i està més oberta a copsar les situacions de l'entorn i les necessitats dels altres.

Es fa la crítica al ciutadà postmodern que viu paralitzat, sense projecte. Que es mou segons les necessitats que té, però sense raons que el motivin de debò. Es diu que el ciutadà postmodern ha perdut l'horitzó, no sap on va, que la figura mítica que el representa és un Narcís embadalit i enamorat d'ell mateix, que lluita desafortadament contra Cronos preocupat per la seva imatge, la seva aparença, per dissimular els símptomes d'envelliment. El narcisisme duu al tancament i a l'individualisme. És una autoidolatria, una egolatria. Porta a la soledat i converteix el jo en l'únic projecte. Potser és aquí on rau l'avorriment dels projectes comunitaris i el descrèdit de la política (entesa en el bon i ampli sentit de preocupar-se del bé comú).

Podria el cultiu de l'espiritualitat despertar un esperit i unes actituds necessàries per emprendre el projecte polític d'autoconstruir-se com a persona lliure i capaç de donació als altres? Podria afavorir un projecte polític que se centrés en la recerca d'allò bell, bo, alliberador i digne per a tots i cadascun dels que formem part d'aquella societat o comunitat?

La paraula, tal i com l'entenen les cultures de l'Antic Pròxim Orient i la tradició bíblica, va íntimament lligada al "fets". Una paraula és també un esdeveniment. Al principi de tot, en el relat bíblic hi ha l'acció de crear el món per mitjà de la paraula; la paraula esdevé acció eficaç i poderosa. La paraula en la cultura grega és un concepte més estàtic, més abstracte, un constructe racional. En la cultura semítica, el mot hebreu *dabar* ("paraula") és 'autèntica existència'. Per això els profetes eren persones avesades al *dabar* de Déu, a dialogar amb Déu i amb el context real que els tocà de viure. No eren endevins ni predictors de futur, creien i experimentaren que Déu manifesta el seu esperit en el *dabar*. La seva denúncia d'injustícies i les seves queixes perquè se sentien solidaris i compassius amb el dolor dels altres, sorgeix d'aquesta sensibilitat i obertura al transcendent. La relació entre Déu i la persona s'esdevé a través de la paraula, i aquesta paraula transforma personalment i fa canviar el curs dels esdeveniments històrics. El profeta, atrapat pel *dabar* diví, es converteix en oracle amb el que diu, amb el que fa i amb el que és.

Tant per als qui pertanyin a alguna comunitat creient, com per als qui des d'una espiritualitat laica se sentin arrelats a una societat, el cultiu d'un llenguatge amb sentit i el coneixement dels relats simbòlics i d'esdeveniments que ens arriben a través de la tradició religiosa cristiana, potser poden ajudar a fer-nos sensibles i crítics davant el sofriment i les necessitats dels altres. És l'actitud primera per poder denunciar, per poder construir un projecte comunitari que pretengui el benestar de tothom. Ens podria ajudar a no ser un "idiotes", com deien els grecs quan es referien a una persona aïllada, despreocupada dels afers i problemes de la seva polis. D'aquí deriva el nostre "idiota" actual.

Potser serà bo d'aprofitar la crisi de la democràcia formal i la política entesa com la recerca del profit individual, per recuperar-ne l'autèntic projecte. Potser serà bo d'aprofitar l'interès general que susciten les religions i el cultiu de la intel·ligència espiritual per relligar mística i acció, espiritualitat i política. Per atrevir-nos a dialogar amb el Déu viu i personal que hem rebut de la tradició cristiana més autèntica. Potser això podria convertir-nos en testimonis de la mística de l'amor i el compromís per construir una polis i una comunitat eclesial d'iguals amb totes les conseqüències.

